

La ràdio i la televisió públiques al segle XXI

Jornada anual dels periodistes catalans i de la Societat Catalana de Comunicació

—J.F.F.—

La Jornada Anual dels Periodistes Catalans va acabar aquest cop amb un sabor agredolç. La sensació d'impotència professional davant les pressions dels grups polítics i econòmics s'hi va combinar amb una certa esperança que l'entrada al segle XXI permeti abordar la regulació del sector audiovisual de manera que esdevingui un veritable servei públic. La Jornada, que aquest any havia estat organitzada conjuntament pel Col·legi de Periodistes i la Societat Catalana de Comunicació, va estar dedicada a "La ràdio i la televisió públiques al segle XXI", i va desenvolupar-se els dies 11 i 12 de desembre als locals del Col·legi.

L'anàlisi de la situació actual i la previsible futura de la ràdio i la televisió públiques va abordar-se sobre els eixos de la tecnologia, l'opinió dels partits polítics, el món acadèmic, els responsables de mitjans, la societat civil i els

periodistes que hi treballen. Aquests últims van tenir una presència activa en totes les sessions, animant amb les seves intervencions els debats que seguien les taules rodones. També van tenir-hi una participació molt activa els membres de la comissió d'estudi del Col·legi de Periodistes sobre mitjans públics, que van donar a conèixer en el transcurs de la Jornada un manifest per la reforma de les actuals formes de gestió i control (vegeu requadre a part). Josep Maria Martí, president de la Societat Catalana de

El president de la Societat Catalana de Comunicació, Josep Maria Martí, i el degà del Col·legi de Periodistes, Salvador Alsius, en l'obertura de la Jornada.

— Els professionals veuen amb preocupació el desmesurat poder de les majories parlamentàries sobre els continguts dels mitjans públics —

Pot haver-hi periodistes honestos?

Pot existir un professional de la informació independent? La pregunta, que és tan antiga com la mateixa professió de periodista, va tornar a saltar en els debats de la Jornada. Ho va fer de manera especialment agra a la taula rodona amb representants dels partits, a causa de les desafortunades paraules del representant d'ERC, Pep Bargalló, el qual, després de recordar els seus orígens com a treballador de la informació, va negar amb contundència qualsevol possibilitat d'actuacions estrictament professionals i independents per part dels periodistes. En una de les seves intervencions va reiterar el vell missatge de que tothom es mou per interessos i que els periodistes no en són una excepció. A més, va establir una correspondència mecànica entre el treball de tots els periodistes i el d'alguns polítics que es mouen *només* per aquests interessos.

Aquest plantejament va ser contestat per diversos assistents al debat. Lúcia Oliva, des del públic, va qualificar-lo d'"institucionalització del cinisme", i va reivindicar, com molts altres, una actuació professional regida per criteris deontològics.

La contestació va portar a Pep Bargalló a rectificar, dient que "hi ha professionals honestos, però el missatge que rep el ciutadà no és el del professional, sinó el del mitjà, que no és independent".

Aquesta polèmica, que va fer que el debat —molt interessant per altres conceptes— acabés deixant un mal gust de boca als assistents, tenia com a origen sobretot la discussió sobre el paper i la forma de nomenament dels membres dels organismes de control de la gestió i els continguts dels mitjans informatius públics. Potser qui va aportar més llum a la qüestió va ser Paolo Baldi, en una interessant intervenció el matí de divendres, que va dir que en aquests organismes de control hauria d'haver-hi "professionals que tinguin alguna cosa a perdre: la seva imatge de persones honestes, amb rectitud de criteri, independents de les pressions" ●

Comunicació, va anunciar que el contingut íntegre de totes les intervencions a la Jornada seria reproduït al proper número de la revista *Treballs de Comunicació*, que publica la SCC.

Control polític

El poder desmesurat i sense control eficaç que la majoria política té sobre els mitjans públics de ràdio i televisió a Espanya va ser una de les constatacions més reiterades al llarg de la Jornada. En conseqüència, es van fer nombroses propostes per perfeccionar els mecanismes de control i retornar als mitjans públics el caràcter de servei que els atorga la Constitució, lliures de pressions polítiques i regits per criteris professionals. La reforma —o el canvi radical, com proposava Lluís de Carreras— de l'actual model de gestió dels mitjans públics es presenta ja com una necessitat imperiosa, sobretot tenint en compte que la majoria dels països de l'Europa comunitària, i també molts altres de tot el món, tenen regulacions amb plantejaments molt més democràtics que els vigents al nostre país. Algunes de les intervencions van fer detallades explicacions sobre com ho han resolt la majoria d'estats democràtics, destacant sempre com a model a seguir el cas de la BBC, on ni les tremendes pressions polítiques exercides a l'època de Margaret Thatcher han aconseguit desmantellar uns mecanismes de funcionament i control que assegurin actuacions molt allunyades de la dependència que es dona a Espanya.

Entreteniment de qualitat

Es va manifestar una preocupació general per la situació actual de desregulació, en què, com va dir Lluís de Carreras, "la televisió pública no compleix les funcions que hauria de tenir, i la privada va absolutament a la seva, sense cap límit". Altres ponents van coincidir amb aquest criteri que la regulació hauria d'afectar també les emissores privades, perquè són igualment un servei públic, de la mateixa manera que les empreses privades que es dediquen, per exemple, a l'ensenyament o a la sanitat, estan sotmeses a unes normes de funcionament que garanteixin el seu caràcter de servei públic.

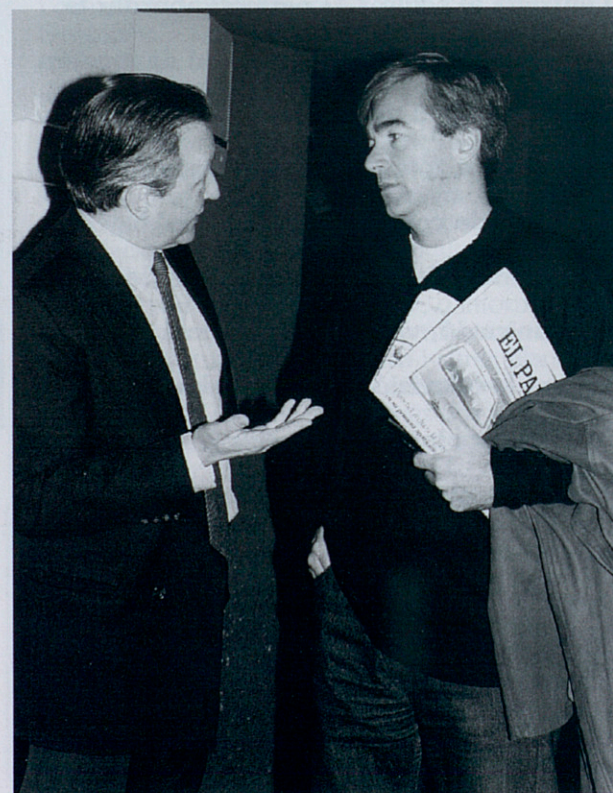
Les tres missions de la televisió —informar, formar i entretenir— van ser comentades des de molt diversos punts de vista, però va ser quasi unànime la coincidència que a Espanya la televisió pública no informa amb neutralitat i independència, no forma en els valors que la Constitució estableix i entreté amb uns nivells de qualitat més que deficients.

Ningú no va negar que la televisió pública també ha de fer programes d'entreteniment, com les privades, per tal de no quedar reduïda a un gueto marginal, però es va considerar que això no ha d'anar associat forçosament als subproductes que s'han imposat els últims anys, i

que podria introduir-se un altre model basat en productes de qualitat, com ara els que parteixen d'obres literàries en lloc d'estar basats en guions d'importació d'ínfima categoria.

Quotes i minutatge

Pel que fa a la informació, va haver-hi també unanimitat en la crítica al sistema de quotes que reproduceix en el minutatge dels informatius els

— **El minutatge proporcional al nombre de diputats en les informacions polítiques es rebutja per no estar basat en criteris periodístics** —

Converses als passadissos en les pauses dels debats: en aquesta plana, a dalt, Montserrat Minobis i Lúcia Oliva; a sota, Martí Anglada i Carles Francino; a la plana del costat, Josep Maria Martí, Miquel de Moragas i Enric Sopena.

percentatges de diputats al Parlament. Toni Esteve va anar més enllà i, des del públic, va proposar que els periodistes es neguin a participar en l'elaboració dels programes informatius sobre campanyes electorals basats estrictament en aquests criteris de quotes, i que es doni a aquests espais una consideració quasi publicitària, en què les cadenes públiques es limitin a reproduir els vídeos que els remeten els gabinets de premsa dels partits.

La forma actual de nomenament del director general dels mitjans públics audiovisuals, directament des del poder executiu, va ser en aquest sentit un dels aspectes més repetidament criticats al llarg de la Jornada, així com el paper dels consells d'administració i consells assessors, que haurien d'introduir criteris de professionalitat, independència i durada en el càrrec no vinculat als canvis de majoria parlamentària.

La funció normalitzadora de la llengua dels mitjans públics a Catalunya va ser un altre dels temes tractats reiteradament. Montserrat Minobis va recordar oportunament que a vegades aquesta funció se l'atorguen en exclusiva les cadenes de la Generalitat, quan la primera emissora de ràdio en català va ser Ràdio 4, i que actualment

FOTOS: IGNASI R. RENOM

Un dens programa

Josep Maria Martí, president de la Societat Catalana de Comunicació, i Salvador Alsius, degà del Col·legi de Periodistes de Catalunya, van inaugurar la Jornada el matí de divendres. A continuació, Imma Tubella, directora de Relacions Internacionals, Estudis i Contingut de la CCRTV, va moderar la sessió del matí, en la qual van participar Emili Prado, catedràtic de comunicació audiovisual de la UAB ("La radiotelevisió pública en un context multicanal. Una visió internacional"); Paolo Baldi, responsable du Service d'Information Stratégique (UER) ("La télévision de service publique face au nouvel environnement concurrentiel: risques et opportunités"); Alejandro Perales, professor de la Universitat Ramon Llull i subdirector general de Contexto SA ("La situació de la televisió pública a Espanya: entre el buit i l'incompliment"), i Georgina E.M. Born, de la Universitat de Cambridge ("Between audit and market: recent transformations of the BBC").

A la tarda, Antoni Esteve, director de Lavinia TV i professor de la UPF, va moderar la taula rodona "Els partits polítics i el finançament, gestió i control de les radiotelevisions públiques", en què van participar Enric Castellnou (CiU), president del consell assessor de RTVE a Catalunya i president de la comissió d'estudi sobre la modificació de la llei de creació de l'ens públic de la CCRTV, i els portaveus de la comissió de control parlamentari de l'actuació de la CCRTV: J. M. Carbonell (PSC), Jacint Vilardaga (PP), Jordi Guillot (IC), Pep Bargallo (ERC) i Benet Tugues (Grup Mixt). Formaven la fila zero els membres de la comissió d'estudi del Col·legi de Periodistes sobre la gestió i control dels mitjans públics.

A continuació, Milagros Pérez-Oliva, vicedegana del Col·legi de Periodistes de Catalunya, va moderar una taula rodona amb la intervenció de responsables de mitjans públics a Catalunya: Jordi Joan Català, cap de programes de Catalunya Ràdio; Antoni Vidal, subdirector de RNE a Catalunya; Enric Frigola, director en funcions de TVE a Catalunya; Enric Sopena, director de COM Ràdio, i Albert Broggi, director de l'ICB, per BTV.

Dissabte al matí, Miquel de Moragas, director de l'Institut de la Comunicació de la UAB, va parlar d'"Els serveis públics de comunicació a la societat de la informació", i seguidament Montserrat Llinés, vicerectora de tecnologies de la informació i de la comunicació de la UAB, va ser la moderadora d'una taula rodona amb la participació de Lluís de Carreras, president del Consell de l'Audiovisual de Catalunya; Josep M. Múgica, responsable de redacció de l'Organització de Consumidors i Usuaris; Albert Sáez, professor de la Universitat Ramon Llull; Marc Carrillo, catedràtic de dret constitucional de la Universitat Pompeu Fabra, i Manuel Andreu, president de la Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona.

Finalment, i després d'una introducció al debat feta per Josep Gifreu, degà dels Estudis de Comunicació Audiovisual de la UPF, Neus Bonet, membre de la junta de govern del Col·legi de Periodistes de Catalunya, va moderar una altra taula rodona sobre "Els periodistes i els mitjans públics", en la qual van intervenir Carles Francino (TV3), David Barbero (ETB), Montserrat Minobis (RNE), Josep Cuní (COM Ràdio), Llúcia Oliva (TVE) i Julià Àlvaro (Canal 9) ●

conviuen tres models de mitjans audiovisuals en català: els dependents de l'Estat, els dependents de la Generalitat i els dependents dels organismes locals. Minobis també va destacar que tan important com la funció normalitzadora de la llengua és el foment dels valors de la multiculturalitat present a Catalunya.

A estones el pessimisme va dominar el debat: "Hi ha el convenciment en la societat, i cada cop més en les redaccions, que les coses són com són i no poden ser d'una altra manera", va dir Julià Alvaro, de Canal 9. "Tothom sap que la situació a la redacció dels periodistes depèn de la seva docilitat i facilitat per adaptar-se a les imposicions des de dalt", hi afegí Lúcia Oliva. Però també va haver-hi crides engrescadores a recuperar l'autoestima professional i les ganes d'esforçar-se per canviar les coses, com la que va llançar David Barbero, d'ETB, per recobrar l'esperit de lluita i deixar el desànim, a la qual es va afegir Carles Francino, que considera que s'està vivint un moment històric especialment dolç i que cal aprofitar-lo per negociar un acord entre professionals, polítics i societat civil per a la reforma del funcionament de les ràdios i televisions públiques.

El finançament

Una altra de les qüestions que van ocupar la major part del temps al llarg de les sessions fou la del finançament dels mitjans públics. Totes les fórmules possibles van ser estudiades, i en principi per a Espanya es van rebutjar la del cànon —malgrat que és la vigent a la majoria dels països d'Europa— i la de la publicitat sense límits. En general es van preferir sistemes mixtos —subvencions a càrrec dels pressupostos de l'Estat i una publicitat molt controlada—, tot i que algunes intervencions van reclamar un esforç per trobar noves solucions imaginatives, com ara imposar un cànon a les cadenes privades per finançar les públiques, o que hi hagi canals temàtics públics de pagament al costat de canals generalistes gratuïts. També es va proposar una comptabilitat separada entre la programació estrictament comercial i la de servei públic.

En el que quasi tothom va estar d'acord va ser que els terrífics dèficits acumulats pels canals públics de televisió —700.000 milions els de l'Estat i 70.000 els de la Generalitat— s'han d'atribuir més a mala gestió que a la inevitabilitat del dèficit en un servei públic ●

Per la reforma de la gestió i control de les ràdios i televisions públiques

El dia 11 de desembre, la Comissió de Mitjans Públics del Col·legi de Periodistes va fer públic el següent document, que recull les primeres conclusions del treball que porta a terme des de fa mesos:

La Comissió de Mitjans Públics creada en el Col·legi de Periodistes considera que l'actual sistema de gestió i control dels mitjans públics a l'Estat espanyol s'ha de modificar radicalment. Aquests mitjans, finançats per tota la societat, haurien d'estar al servei de tots els ciutadans, i tenir-ho en compte a l'hora d'informar i de programar l'entreteniment. Però l'actual legislació permet que els governs els utilitzin de forma partidista, de manera que la ràdio i la televisió públiques semblen sovint instruments de propaganda.

Segons els estatuts dels mitjans públics, aquests són vehicles essencials d'informació, de participació política dels ciutadans i de formació de l'opinió pública. Per això, la llei diu que han d'informar amb objectivitat, veracitat i imparcialitat, separar la informació de l'opinió, respectar el pluralisme polític, religiós, social, cultural i lingüístic i, en general, respectar tots els drets i llibertats que preveu la Constitució. Malgrat això, aquests principis es violen sovint, perquè no hi ha mecanismes efectius per obligar els mitjans a complir-los.

L'actual legislació de les ràdios i televisions públiques determina que el director general d'un mitjà públic sigui escollit pel Govern, i ni tan sols hi participa el consell d'administració. La llei concedeix al director general un poder absolut: només ha de retre comptes al govern que l'ha nomenat. En canvi,

el consell d'administració té poques competències, i no és un òrgan efectiu ni de gestió ni de control del mitjà, perquè reproduceix la correlació de forces parlamentària, igual que les respectives comissions de control dels parlaments. De la seva banda, el consell assessor, que podria ser un òrgan de participació de la societat, veu molt reduïda la seva influència.

Per això, creiem que per assolir un model de mitjans de comunicació públics realment democràtic caldria aplicar els següents criteris:

1. Els directors generals no haurien de ser nomenats pels governs corresponents, i s'hauria de consensuar una nova fórmula d'elecció que assegurí la professionalitat, capacitat i independència d'aquests alts càrrecs.
2. Els consells d'administració haurien d'estar formats per professionals reconeguts i independents que puguin controlar i fiscalitzar legalment la gestió del director general.
3. Els consells assessors haurien de representar el conjunt de la societat, i canalitzar les preocupacions i inquietuds dels ciutadans respecte als mitjans públics perquè es puguin realitzar els canvis o millores que proposin.

En conseqüència, demanem un debat social, polític i professional ampli per establir un nou sistema de gestió i control dels mitjans públics. De la seva banda, la Comissió de Mitjans Públics creada pel Col·legi de Periodistes treballa en una proposta concreta que reflecteixi el parer dels professionals sobre aquestes qüestions i que es donarà a conèixer properament ●